

TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Farklılaştırma Uygulamalarının İncelenmesi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Demet AYDIN¹

1. Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitimi, demetaydin@marun.edu.tr. ORCID: 0000-0002-5908-2886

Gönderilme Tarihi: 17.11.2024

Kabul Tarihi: 31.07.2025

DOI: 10.37669/milliegitim.1586845

Atıf: “Aydın, D. (2025). TYMM okul öncesi eğitim programı öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan farklılaştırma uygulamalarının incelenmesi. *Millî Eğitim*, 54(248),2053-2094. 10.37669/milliegitim.1586845”

Öz

Okul öncesi eğitim sürecinde kapsayıcı uygulamalar için okul öncesi öğretmenlerinin, sınıflarında bulunan tüm çocuklara yönelik farklılaştırma uygulamaları yapması gerekmektedir. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Okul Öncesi Eğitim Programı'nın öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerde farklılaştırma uygulamalarına yer verilmiştir. Kılavuz kitabındaki örnek etkinliklerde bu uygulamalar zenginleştirme ve destekleme başlıklarında ele alınarak örneklendirilmiştir. Bu doğrultuda bu araştırma, Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarının zenginleştirme ve destekleme boyutlarının farklılaştırma uygulamaları doğrultusunda incelenmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman analizi kullanılmıştır. Program kapsamında yayımlanan Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik alanlarının ve sosyal duygusal öğrenme becerileri ve değerlere yönelik hazırlanan sekiz öğretmen kılavuz kitabı ele alınmıştır. Her kitaptan rastgele seçilen 20, toplam 160 etkinliğin farklılaştırma uygulamalarında yer alan zenginleştirme ve destekleme alt başlıkları farklılaştırma uygulamaları bağlamında incelenmiştir. Dokümandan elde edilen bilgilerin belirlenen kategoriler aracılığıyla incelenmesi amacıyla içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Kategoriler ve alt kategorilerden elde edilen veriler yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda farklılaştırma uygulamalarında çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini farklılaştırma, öğrenme sürecini farklılaştırma ve öğrenme ürünlerini farklılaştırma uygulamalarına farklı sıklıklarla yer verildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Maarif Modeli, okul öncesi eğitim, farklılaştırma, zenginleştirme, destekleme

The Examination of Differentiation Practices in the Century of Türkiye Maarif Education Model Preschool Education Program Teacher Guidebooks

RESEARCH ARTICLE

Abstract

In the preschool education process, inclusive practices require preschool teachers to implement differentiation strategies for all children in their classrooms. The 2024 “Türkiye Maarif Education Model” (TYMM) Preschool Education Program incorporates differentiation practices into the activities presented in the teacher guidebooks. These practices are exemplified under the headings of enrichment and support in the sample activities. Accordingly, this study aims to examine the enrichment and support dimensions of the Preschool Education Program teacher guidebooks in terms of differentiation practices. To achieve this aim, document analysis, a method within the qualitative research paradigm, was employed. Eight teacher guidebooks—covering Turkish, mathematics, science, social studies, physical education and health, arts, music, and social-emotional learning skills and values—published within the scope of the program were analyzed. A total of 160 activities, with 20 randomly selected from each guidebook, were examined in terms of the enrichment and support subheadings related to differentiation practices. Content analysis was employed to analyze the data obtained from the documents using predefined categories. The data derived from categories and subcategories were interpreted accordingly. The study’s findings reveal that differentiation practices in the guidebooks vary in frequency and encompass four main dimensions: environmental differentiation, differentiation of learning content, differentiation of the learning process, and differentiation of learning products.

Keywords: Maarif Model, preschool education, differentiation, enrichment, support

Giriş

Kapsayıcı eğitim uygulamaları, okul içerisinde çocukların müfredata erişimini artırmayı sağlayan uygulamalardır (Ainscow, 2002). Kapsayıcı eğitim, öğrenmedeki ve bilgiyi ifade etme yollarındaki farklılıkları benimseyen bir dizi stratejinin kullanımına odaklanır. Okullar ve araştırmacılar öğrenme sürecine yönelik kapsayıcı eğitim yaklaşımları üzerine çalışmaktadır (Claughton, 2017). Bu yaklaşımlar içerisinde öğrenmede evrensel tasarım ve farklılaştırma uygulamaları, kapsayıcı stratejilerin sınıfta yer almasını ve programların herkes için erişilebilir olmasını sağlamanın bir yolu olarak görülmektedir (Baglieri & Shapiro, 2012; Tomlinson, 1999). Bu uygulamalardaki amaç bazı çocukları akranlarından ayırtmak yerine mevcut uygulamalarda öğrenme sürecini düzenleyerek tüm çocukların katılım gösterebileceği bir ortam oluşturmaktır (Graham, 2017).

Öğretimde farklılaştırma, çocukların birbirlerinden çeşitli şekillerde farklı olduğu temel ilkesini kabul eden yenilikçi bir öğretim yaklaşımıdır (Mavidou & Kakana, 2019). Farklılaştırma uygulamaları bir sınıfta yer alan tüm çocukların öğrenme içeriğini edinmesi, bilgiyi işleme ya da anlamlandırması, etkili şekilde öğrenmesini sağlayacak ürünler geliştirme konusunda farklı yollar sunulmasına imkân sağlamaktadır (Tomlinson, 2017). Başka bir deyişle farklılaştırılma uygulamaları, çocukların bireysel farklılıklarının görünür olduğu ve değer kazandığı bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Mavidou & Kakana, 2019).

Okul Öncesi Dönemde Farklılaştırma Uygulamaları

Diğer kademelerde olduğu gibi okul öncesi sınıflarda da yıllar içerisinde çeşitlilik artmıştır. Öğretmenlerden sınıf içerisinde artan çeşitliliğe cevap vermeleri beklenmektedir. Farklılaştırma uygulamaları sayesinde çocuklar kapsayıcı bir okul öncesi deneyiminden en üst düzeyde yararlanabilir (Chen & Dote-Kwan, 2021). Okul öncesi dönemde farklılaştırma uygulamaları ile tüm çocukların öğrenme ihtiyacına destek verecek şekilde öğrenme ortamları oluşturulur (Westwood, 2001). Alan yazını incelendiğinde farklılaştırma uygulamalarının okul öncesi dönem çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini (Al Otaiba vd., 2011; Gettinger & Stoiber, 2012), öğrenme sürecine katılımını (Aydın, 2025) ve sosyal duygusal becerilerini (Sakellariou vd., 2025) desteklediğini gösteren çalışmalar mevcuttur. Mavidou ve Kakana'nın (2019) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına uygulanan farklılaştırma stratejilerinin (örneğin seçimler, esnek gruplama, kademeli etkinlikler ve materyaller) çocukların öğrenme hedeflerine ulaşmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda okul öncesi dönemde gerçekleştirilen farklılaştırma uygulamaların çocukların öğrenme süreçlerinin desteklenmesi için önemli olduğu söylenebilir. Demir'in (2023) yaptığı çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin farklılaştırma uygulamalarının kapsayıcı bir eğitim ortamı için önemli olduğunu düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ancak çalışmalar öğretmenlerin farklılaştırma uygulamalarına yönelik sınırlı düzeyde bilgi sahibi olduğunu göstermektedir (Dijkstra vd., 2016; Santangelo & Tomlinson, 2012; Wu & Chang, 2015). Farklılaştırma uygulamaları öğrenme sürecinde tüm çocuklar için kritik bir bileşendir. Alan yazınında bu uygulamaların çocuklara yönelik kaliteli bir öğrenme süreci oluşturulması için öğretmenler tarafından dikkate alınması ve kullanması önerilmektedir (Bushie, 2015). Bu doğrultuda öğretmenlerin öğrenme sürecini sınıflarında yer alan tüm çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanması gerekmektedir.

(Forde & Dickson, 2017). Geliştirilen programların öğretmenleri destekleyerek, çocukların bireysel ihtiyaçlarını karşılayarak öğrenmelerine göre düzenlenmesi ve böylece gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir (Dijkstra vd., 2016).

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, farklılaştırma uygulamalarını çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini, sürecini ve ürünlerini farklılaştırma alt başlıkları üzerine temellendirilmiştir (Aydın, 2025; Moore vd., 2021; Yılmaz Atman, 2023). Çevresel düzenlemeler için farklılaştırılmış sınıflarda öğretmenler, öğrenmenin en üst düzeyde gerçekleşmesini destekleyen bir sınıf ortamı oluştururlar (Moore vd., 2021). Bu sınıf ortamında fiziksel çevre, sosyal çevre ve materyaller gibi çocuğun etkileşim içinde yer aldığı çevre düzenlenir. Çevresel düzenlemeler, çocukların öğrenme ortamına katılımını desteklemek amacıyla yapılan fiziksel ortam değişikliklerini (fiziksel çevre), iletişim ve etkileşimi artırmaya yönelik düzenlemeleri (sosyal çevre), geçici etkinlik ve rutin süreçlerine ilişkin uyarlamaları (geçici çevre), sınıf içi materyallerde yapılan değişiklikleri (materyal uyarlamaları) ve bireysel ihtiyaçlara uygun özel materyal veya araç desteğini kapsamaktadır (Aydın, 2025; Yılmaz-Atman, 2023).

Öğrenme içeriğini farklılaştırma, öğrenme içeriğinde (örneğin bireysel farklılıkları, ilgi alanları vb.) çocukların özelliklerine uygun yapılan değişikliklerdir. Bu doğrultuda öğrenme içeriğini farklılaştırma, içerikte çocukların ilgi ve tercihlerine göre değişiklikler yapılmasını (çocukların ilgileri/tercihleri), içerikte basamak sayısının azaltılmasını ya da aşamalandırmaların yapılmasını (etkinliği basitleştirme), içeriğe farklı yöntem, teknik, aşama ve görev eklenmesini (etkinliği çeşitlendirme) içerir (Aydın, 2025; Moore vd., 2021; Yılmaz Atman, 2023). Buna ek olarak öğrenme süreçlerinin farklılaştırılmasında çocukların başkalarıyla (örneğin akranlar, öğretmen, vb.) etkileşim kurma biçimleri desteklenir. Öğrenme süreçlerinin farklılaştırılması, süreçte yetişkinler tarafından sağlanan çeşitli ipucu, yardım, geri bildirim sistemlerinin düzenlenmesi (yetişkin desteği) ve sürecin akranların etkileşimine ve desteğine fırsat sunacak şekilde düzenlenmesini kapsamaktadır (Aydın, 2025; Moore vd., 2021; Reis & Renzulli, 2018; Yılmaz-Atman, 2023).

Öğrenme ürünlerine yönelik yapılan farklılaştırma uygulamaları, çocukların var olan becerilerinin değerlendirilebilmesi için ne yapabildiklerine (örneğin işaret ile gösterme, sözel olarak ifade etme gibi) bağlıdır (Santamaria,

2009). Öğretmenlerden var olan becerileri desteklemek için değerlendirme ve ifade etmeye ilişkin etkinlikleri yapılandırarak desteklemeleri beklenir. Bu sayede çocuklar bilgiyi ya da düşünceyi sunmak için farklı yollar (örneğin farklı resimler göstererek, çizim yaparak, çıkartma kullanarak gibi) kullanabilir. (Aydın, 2025; Moore vd., 2021). Ürünlerin farklılaştırılması çocukların kendilerini ifade ederken kullanacakları iletişim şeklinin çeşitlendirilmesini (kabul edilebilir tepki türleri) ve kullanacakları iletişim şeklinin farklı karmaşıklık düzeylerinde çeşitlendirilmesini (kabul edilebilir tepki türleri) içerir (Yılmaz-Atman, 2023).

TYMM Okul Öncesi Programı'nda Farklılaştırma Uygulamaları

Farklılaştırma uygulamaları yapan sınıflardaki öğretmenlerin güçlü bir müfredat oluşturma, ilgi çekici öğretimin nelerden oluştuğuna ilişkin bir anlayışa sahip olması önemlidir. Sonrasında müfredatta ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğini sorması, buna ilişkin bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir (Dijkstra vd., 2016; Tomlinson, 1999). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Okul Öncesi Eğitim Programı 2024 yılında yayımlanmıştır. Bu programın daha önceki okul öncesi programlarından farklı olarak öne çıkan yeniliklerinden biri farklılaştırma uygulamalarının yer almasıdır. Programın temel ilkelerinde programın tüm çocuklar için hazırlandığı, programın öğelerinin bu kapsamda farklılaştırılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2024a).

TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı'nda farklılaştırma uygulamaları ayrı bir başlık olarak ele alınmış, zenginleştirme ve destekleme alt başlıklarında açıklanmıştır. Zenginleştirme uygulamalarının çocukların öğrenme deneyimlerinin çeşitlendirilmesi ve derinleştirilmesine imkân sunduğu, destekleme uygulamalarının ise çocukların bireysel ihtiyaçlarına göre öğrenme deneyimlerinin bireyselleştirilmesini desteklediği vurgulanmıştır. Buna ek olarak yayımlanan öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinlik örneklerinde de farklılaştırma uygulamalarının zenginleştirme ve destekleme başlıklarında yer aldığı görülmektedir (MEB, 2024b). Bu doğrultuda okul öncesi öğretmenlerinden aylık planlarında ve günlük planlarında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına yer vermeleri beklenmektedir. Petre ve Vântu (2013) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenler, kullandıkları programların dinamiklerinin farklılaştırma uygulamalarını etkilediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin kullandıkları programın farklılaştırma uygulamalarını etkilemesi

sonucundan hareketle geliştirilen TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı'nın programın dinamiklerinin farklılaştırma uygulamalarını içermesinin okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştığı zorluklara cevap vermesi beklenmektedir.

Okul öncesi eğitim programlarında farklılaştırma uygulamalarını ele alan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalar mevcut farklılaştırma uygulamalarının geliştirilmesinde ve öğretmenlerin desteklenmesinde programlarda farklılaştırma uygulamalarının incelemesinin önemini vurgulamaktadır (Strogilos vd., 2020; Tezcan & Temel, 2023; Wackerle-Hollman vd., 2021). Türkiye'de TYMM Okul Öncesi Programı'nı ve kılavuz kitaplarını farklılaştırma uygulamaları bağlamında inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, kılavuz kitapların tüm çocuk ihtiyaçlarını karşılama açısından ne ölçüde yeterli olduğunu sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Okul öncesi eğitim sınıflarında öğretmenlerin farklılaştırma uygulamaları geliştirmesinin, programda bu uygulamalara yer verilmesinin tüm çocukların öğrenme sürecinin kalitesini arttırmada önemli etkisi olabilir. Buna ek olarak çalışmanın, TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer olan farklılaştırma uygulamalarının belirlenmesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir. TYMM Okul Öncesi Programı öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan örneklerin öğretmenlerin farklılaştırma süreçlerini planlayabilmeleri için profesyonel olarak desteklenmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir (Forde & Dickson, 2017). Bu doğrultuda kılavuz kitaplarındaki farklılaştırma uygulamalarının incelenmesinin hem öğretmenler hem de araştırmacılar için önemli olduğu söylenebilir. Tomlinson (2001) içeriği, süreci ve ürünü farklılaştırmanın; etkili bir program sayesinde sınıftaki her çocuğa ulaşılabilceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin planlarda yer alan örnekleri kendi sınıflarındaki çocukların özelliklerine göre farklılaştırabilmesi için zenginleştirme ve destekleme örneklerinin dayanaklarını görmeleri önemlidir. Buna ek olarak kılavuz kitaplarındaki farklılaştırma uygulamalarının incelenmesinin, programa yönelik materyal geliştirme süreçlerinde yer alacak kurum ve kuruluşlara rehber olabileceği düşünülmektedir. Bu incelemenin hem bütüncül hem de öğrenme alanlarına özgü yapılmasının kılavuz kitaplarda var olan durumu ortaya koyarak literatürdeki boşlukların belirlenmesine ve yeni araştırma sorularının geliştirilmesine katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarının zenginleştirme ve destekleme boyutlarının farklılaştırma uygulamaları doğrultusunda incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda “TYMM

Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında yer alan farklılaştırma uygulamaları nelerdir?” “TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında hangi öğrenme alanlarında, ne tür farklılaştırma uygulamaları yer almaktadır?” sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma içerisinde yer alan ve olgu ve olaylara ilişkin bilgileri içeren materyallerin incelenmesini kapsayan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırmada öğretmenler için ücretsiz olarak yayımlanan TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir. Bu sebeple etik kurul onayı kapsamında olan herhangi bir durum söz konusu değildir.

İnceleme Nesnesi

Bu araştırmada program kapsamında yayımlanan Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik alanlarının ve sosyal duygusal öğrenme becerileri ve değerlere yönelik hazırlanan sekiz öğretmen kılavuz kitabı ele alınmıştır (MEB, 2024b). Bu kılavuz kitaplarında her kitapta 50 etkinlik olmak üzere toplamda 400 etkinlik yer almaktadır. Doküman analizine bağlı çalışmalarda çok sayıda veri içeren dokümanların tümünün kullanılarak analize dâhil edilmesi güç olabilmektedir. Bu durumlarda dokümanlardan elde edilen verilerden örneklem seçilme ihtiyacı oluşmaktadır (Sak vd., 2021). Bu sebeple TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı’na yönelik hazırlanan sekiz öğretmen kılavuz kitabının her birinden 20 etkinlik olmak üzere toplam 160 etkinlik incelenmiştir. Bu etkinlikler kılavuz kitaplarında yer alan 400 etkinlik arasından basit rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Sekiz kitabın alanlara yönelik ayrılmış olması bu seçimin alanlar arasında dengeli bir şekilde yapılmasını desteklemiştir. Rastgele yapılan bu seçimlerin dokümanın genel özelliklerini yansıtmakta destekleyici olacağı düşünülmektedir (Patton, 2002).

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmanın güvenirlilik çalışmaları için doküman incelemelerinde kullanılan pozitivist paradigma çerçevesinde güvenirlilik stratejileri takip edilmiştir (Krippendorff, 2018; Özkan, 2023). Bu araştırmada güvenirlilik stratejisi olarak

tekrar edilebilirlik stratejileri kullanılmıştır. Tekrarlanabilirlik stratejisine yönelik 20 etkinliğin zenginleştirme ve destekleme içerikleri iki farklı araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Araştırmacılar tarafından kodlanan verilerin güvenirlik katsayıları Miles ve Huberman (1994) güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Daha sonra araştırmacılar farklı olan kodlar üzerinde tartışmış ve uzlaşma ile kodlama süreci tamamlanmıştır. İki farklı kodlayıcı arasındaki analiz sonuçlarına bakılarak araştırmanın tekrarlanabilirlik stratejisi açısından güvenilir olduğu görülmüştür. Araştırmanın geçerlik çalışmalarında derinlemesine betimleme stratejisi kullanılmıştır. Bu strateji ile oluşturulan kategorilere ilişkin örnek ifadelerle detaylı bir şekilde yer verilmiştir (Creswell, 2017). Nitel araştırmalarda inandırıcılığı artırmanın bir diğer yolu araştırmacının öz geçmişi, araştırma konusu ile ilgili deneyimleri ve gerekli niteliklere sahip olmasıdır (Merriam & Tisdell, 2015; Patton, 2002). Araştırmacının çalışma konularının arasında öğretimsel uyarlamalar, farklılaştırma ve kapsayıcı eğitimin olmasının araştırmanın inandırıcılığını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Verilerin Analizi

Dokümanların incelenmesinde derinlemesine inceleme imkânı sağlayan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Creswell, 2017). Doküman analizinde, Bailey (1994) tarafından geliştirilen ve dört aşamadan oluşan analiz süreci takip edilmiştir. Bu analiz sürecinin ilk aşamasında örneklem seçimi yapılmıştır. Daha sonra alan yazını incelenerek kategoriler geliştirilmiştir. Verilerin analizinde araştırmacı, önceden belirlenmiş kodlar ile sonradan ortaya çıkan kodların kombinasyonunu kullanmıştır (Creswell, 2017). Analiz öncesinde kodların belirlenmesi aşamasında Yılmaz Atman (2023), Moore vd. (2021) ve Aydın'ın (2025) farklılaştırma ve öğretimsel uyarlamalara ilişkin çerçevelerinden yararlanılmıştır. Daha sonra metnin incelenmesi ile ortaya çıkan kodlar ilgili alt kategoriler eklenerek kodlama sürecine devam edilmiştir. Bu çerçevede olmayıp eklenen kategoriler soruların çeşitlenmesi, aile ve toplum katılımı ve okul dışı öğrenme etkinlikleri kategorileridir. Soruların çeşitlenmesi kategorisi içerikte yer alan sorulara yeni sorular eklenmesi ya da soruların zorluk düzeylerinde düzenlemeler yapılmasını içermektedir. Üçüncü aşamada analiz birimleri saptanarak veriler sayısallaştırılmıştır. Bu aşamalarda etkinliklerin farklılaştırma bölümünde yer alan “Zenginleştirme” ve “Destekleme” başlıklarında yer alan uygulama örnekleri ayrı bir dosyaya ayrılmıştır. Bu örneklerde yer alan

zenginleştirme ve destekleme uygulamaları alan yazını incelemesi sonucu oluşturulan kategoriler ve alt kategorilere uygun olarak kodlanmıştır. Bir etkinliğin zenginleştirme ya da destekleme boyutlarında ele alınan aynı alt kategoriye ilişkin veri birden fazla olsa da yer verildi şeklinde kodlanmış ve sıklık belirtilmemiştir. Örneğin, destekleme boyutunda incelenen etkinlikte iki farklı yetişkin desteği örneği verilse bile frekansı bir olarak alınmıştır. Analiz sürecinde yeni kategoriler oluşturulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Bu çalışmada “Çevresel Düzenlemeler, Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma, Öğrenme Sürecini Farklılaştırma ve Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma” olmak üzere dört kategori belirlenmiştir. “Çevresel Düzenlemeler” kategorisinde; fiziksel çevre, sosyal çevre, geçici çevre, materyal uyarlamaları, özel materyal/araç desteği alt kategorileri yer almaktadır. “Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma” kategorisinde; çocukların ilgileri/tercihleri, etkinliği basitleştirme, etkinliği çeşitlendirme, soruların çeşitlendirilmesi, aile ve toplum katılımının farklılaştırılması ve okul dışı öğrenme etkinliğinin farklılaştırılması alt kategorileri yer almaktadır. “Öğrenme Sürecini Farklılaştırma” kategorisinde yetişkin desteği ve akran desteği alt kategorileri, “Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma” kategorisinde ise kabul edilebilir tepki türleri, karmaşık düzeyde tepki türleri alt kategorileri yer almaktadır. Bu kategorilere ilişkin kodlama süreci yapılmadan önce tüm alt kategorilerin kod tanımları yapılmış ve örnek ifadeler belirlenmiştir. Tablo 1’de bu çalışma kapsamında belirlenen kategori ve alt kategorilere ilişkin bazı örnek kod tanımlarına, zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına yönelik ifadeler yer almaktadır.

Tablo 1*Çalışmada Belirlenen Kategorilerin Tanımlarına İlişkin Örnekler*

Kategoriler	Alt Kategorileri Örnekleri	Kod Tanımları Örnekleri	Zenginleştirme Örnek İfadeleri	Destekleme Örnek İfadeleri
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	Öğrenme sürecinin gerçekleşeceği fiziksel ortamda tüm çocuklarının katılımını desteklemek üzere yapılan düzenlemelerdir.	“Tamamlamaları gereken parkur, engelli parkur hâline getirilebilir. Tamamladıkları parkurun zemini pürüzlü-pürüzsüz şeklinde düzenlenebilir.”	“Çocukların oturma düzenleri için her çocuğun oturduğu yere fotoğrafı ya da kendi seçtiği sembolü konularak çember şeklinde oturmaları desteklenebilir.”
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Çocukların İlgileri/ Tercihleri	Öğrenme sürecinin çocukların ilgi ve tercihlerine göre düzenlenmesidir.	“Her oyunda çocukların ilgilerine göre strateji değiştirilerek ‘Şimdi en uzun yolu kullan, şimdi en kısa yolu kullan, şimdi en renkli yolu kullan’ gibi komutlar verilerek oyun oynanabilir.”	“Çocukların sevdiği balık karakterleri kullanılarak öğrenme sürecinin çeşitlenmesi sağlanabilir.”
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Yetişkin Desteği	İpucu, yardım, geri bildirim gibi süreçleri ve akran öğretimi gibi stratejileri içerir.	“Sınıfa, evde biriktirilen atık materyaller getirilerek bunlardan müzik merkezi gereçleri, kostümler, bahçe oyunları ya da ilginç robotlar tasarımları için çocuklara destek olunabilir.”	“Müzik ile hayvanların eşleştirilmesi sırasında çocuklara yardımcı olunabilecek açıklamalar yapılabilir.”
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	Çocukların kendilerini ifade ederken kullanacakları iletişim şeklinin çeşitlendirilmesini içerir.	“Çocukların el yıkama adımlarını oluş sırasına göre bir şarkıyla, pandomim ile veya dans figürleri oluşturarak sergilemeleri istenebilir.”	“Sorulan sorulara çocukların bireysel özelliklerine göre konuşarak, göstererek veya işaret ederek cevap vermeleri sağlanabilir.”

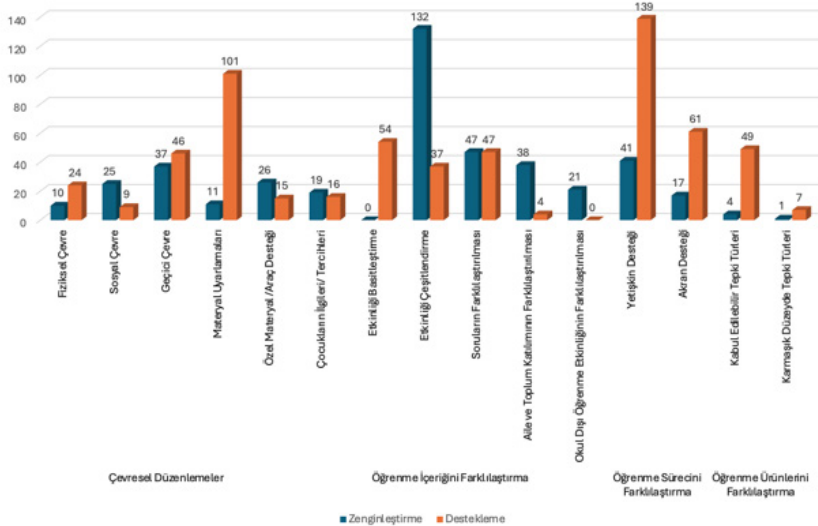
Tüm kategori ve alt kategorilere ilişkin belirlenen bu içeriklere göre zenginleştirme ve destekleme uygulamaları, kategoriler ve alt kategorilere uygun olarak kodlanmıştır. Analiz sürecinde yeni kategoriler oluşturulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın “TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında yer alan farklılaştırma uygulamaları nelerdir?” araştırma sorusuna ilişkin bulgular tüm kılavuz kitaplarından elde edilen zenginleştirme ve destekleme ve farklılaştırma uygulamaları bütüncül olarak analiz edilmiş şekiller aracılığı ile aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1

Seçilen Etkinliklerdeki Zenginleştirme ve Destekleme Örneklerinde Alt Kategorilerin Dağılımı

Şekil 1’de seçilen etkinliklerdeki zenginleştirme ve destekleme örneklerinin yer aldığı kategorilerin dağılımına ayrı ayrı yer verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, tüm alanların öğretmen kılavuz kitaplarından seçilen etkinliklerde zenginleştirme örneklerinin sıklıkla etkinliği çeşitlendirme alt kategorisinde (n=132) olduğu görülmektedir. Bu başlıkta nadiren karmaşık düzeyde tepki

türlerine yer verildiği, etkinliği basitleştirmeye yer verilmediği görülmektedir. Tüm alanların öğretmen kılavuz kitaplarından seçilen etkinliklerde destekleme örneklerinin en çok yetişkin desteği kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu başlıkta en az aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına yer verilmiş olduğu ve okul dışı öğrenme etkinliğinin farklılaştırılmasına yer verilmediği görülmektedir.

Şekil 2

Seçilen Etkinliklerdeki Farklılaştırma Örneklerinde Alt Kategorilerin Dağılımı

Şekil 2’de seçilen etkinliklerdeki zenginleştirme ve destekleme örneklerinin yer aldığı kategorilerin dağılımı birlikte verilmiştir. Tüm alanların öğretmen kılavuz kitaplarından seçilen etkinliklerde yer alan farklılaştırma uygulamaları incelendiğinde öğrenme içeriğini farklılaştırmaya ilişkin örneklerin sıklıkla yer aldığı, daha sonra çevresel düzenlemelere, öğrenme sürecini farklılaştırmaya yer verildiği görülmektedir. Kategorilerdeki örneklerde en az yer verilen kategorinin öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması kategorisi olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın “TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında hangi öğrenme alanlarında, ne tür farklılaştırma uygulamaları yer almaktadır?”

sorusuna ilişkin elde edilen veriler doğrultusunda, öğretmen kılavuzunda yer alan öğrenme alanlarına yönelik zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına ilişkin bulgular tablolar hâlinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2

Türkçe Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	1	1
	Sosyal Çevre	4	1
	Geçici Çevre	1	2
	Materyal Uyarlamaları	0	9
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Özel Materyal/Araç Desteği	7	4
	Çocukların İlgileri/Tercihleri	3	1
	Etkinliği Basitleştirme	0	11
	Etkinliği Çeşitlendirme	15	6
	Soruların Farklılaştırılması	10	5
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	1	0
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	0	0
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Yetişkin Desteği	8	17
	Akran Desteği	1	6
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	1	2
	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	0

Tablo 2’de yer alan bulgular incelendiğinde; Türkçe alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilmiştir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırma kategorilerine yer verilmiştir. Zenginleştirme ve destekleme başlığında da öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Türkçe alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Sınıfta bulunan ve ismi ‘E’ sesi ile başlayan materyaller

kitap merkezinde toplanarak ‘E’ sesi köşesi oluşturulabilir.” ifadesi geçici çevre düzenlemesine, “Yakınlarda varsa tiyatro oyunu izlenmeye gidilebilir.” ifadesi okul dışı öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesine, “Çocukların iş birlikli öğrenmelerini desteklemek için ilgi çekici bir konuda hikâye başlatılıp hikâyenin devamı ‘düşün-eşleş-paylaş’ yöntemi kullanılarak tamamlanabilir.” ifadesi akran desteğine, “Kendi duygularını tanımlarına ve ifade etmelerine yardımcı olabilmek için çocuklardan hissettikleri duyguları çizerek ifade etmeleri istenerek çocukların duygu günlükleri oluşturmaları sağlanabilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Türkçe alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Resimlerin konulduğu alan sınırlandırılarak çocukların belirli bir alanda hareket etmesi sağlanabilir.” ifadesi fiziksel çevrenin düzenlenmesine, “Çocukların duygu ifadelerini resimlemesi, oyun hamuru ile yapması istenerek etkinlik basitleştirilebilir.” ifadesi etkinliğin basitleştirilmesine, “Parmak oyununun nasıl oynanacağı model olunarak çocuklara gösterilebilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Çocukların tepkileri farklılaştırılarak kendilerini resim yaparak, üç boyutlu şekil oluşturarak ya da hareket ederek ifade etmelerine fırsat verilebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Tablo 3*Matematik Alanı Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	0	2
	Sosyal Çevre	2	0
	Geçici Çevre	4	3
	Materyal Uyarlamaları	3	10
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Özel Materyal/Araç Desteği	2	0
	Çocukların İlgileri/Tercihleri	2	3
	Etkinliği Basitleştirme	0	8
	Etkinliği Çeşitlendirme	17	3
	Soruların Farklılaştırılması	5	4
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	4	0
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	3	0
	Yetişkin Desteği	6	19
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Akran Desteği	0	8
	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	0	3
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	2

Tablo 3’te yer alan bulgular incelendiğinde; matematik alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, çevresel düzenlemeler ve öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına yer verilmediği görülmektedir. Çocukların öğrendiklerini ifade etme biçimlerinin sınırlandırıldığını ve bu alanda değerlendirme çeşitliliğinin yer almadığını göstermektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta da öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerin sınırlı olduğu görülmektedir.

Matematik alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Sınıfa, örüntüyü ve desenleri yakından inceleyebilecekleri ‘çiçek dürbünü (kaleydoskop)’ getirilebilir.” ifadesi özel materyal/araç desteğine,

“Çocuklar seçtikleri renkteki iplerle örüntü deseni oluşturarak filografi sanatı ile kelebek tasarlayabilirler.” ifadesi çocukların ilgi/tercihlerine, “Çocuklar ilk olarak öğretmen tarafından verilen örüntü kuralına göre renk vagonlarını sıralayıp treni oluşturabilirler.” ifadesi yetişkin desteğine örnek gösterilebilir.

Matematik alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Etkinlik süreci görselleştirilerek hangi aşamada neler yapılacağı başlangıçta çocuklara açıklanabilir.” ifadesi geçici çevre düzenlemelerine, “Sorular çocukların düzeyinde basitleştirilerek etkinliğe katılımları desteklenebilir.” ifadesi soruların farklılaştırılmasına, “Grafik oluşturma sürecinde ikişer/üçer kişilik gruplar oluşturulabilir.” ifadesi akran desteğine, “Sorulan sorulara çocukların bireysel özelliklerine göre konuşarak, göstererek veya işaret ederek cevap vermeleri sağlanabilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Tablo 4

Fen Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	0	3
	Sosyal Çevre	2	0
	Geçici Çevre	4	7
	Materyal Uyarlamaları	0	15
	Özel Materyal/Araç Desteği	3	2
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Çocukların İlgileri/Tercihleri	0	2
	Etkinliği Basitleştirme	0	4
	Etkinliği Çeşitlendirme	18	4
	Soruların Farklılaştırılması	11	6
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	9	0
	Okul Dışı Öğrenme	4	0
	Etkinliğinin Farklılaştırılması		
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Yetişkin Desteği	1	16
	Akran Desteği	1	5
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	1	10
	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	1

Tablo 4’te yer alan bulgular incelendiğinde; fen alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına yalnızca bir kez yer verildiği görülmektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırılma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta diğer alanlarla karşılaştırıldığında öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin daha fazla sayıda örneğin olduğu görülmektedir. Ancak yer verilen örneklerin kabul edilebilir tepki türleri alt kategorisi ağırlıklı olduğu dikkat çekmektedir.

Fen alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Kutup ve çöl habitatı, okyanus gibi temalı duysal merkezler hazırlanarak yaratıcılığı destekleyen oyunlar başlatılabilir.” ifadesi geçici çevre düzenlemelerine, “Dünya çapında geri dönüşüm ürünlerinden yapılan sanat eserleri ve sanatçılar araştırılabilir.” ifadesi etkinliğin çeşitlendirilmesine, “İlginç robotlar tasarımları için çocuklara destek olunabilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Bitkilerin büyüme aşamaları fotoğraflandırıarak, video uygulamaları kullanarak slayt hâline getirilebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Fen alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Görseller farklı büyüklüklerde ve zıt renkli zemine yapıştırılarak paspartu yapılabilir.” ifadesi materyal uyarlamalarına, “Büyümek ve gelişmek ile ilgili çocuklara görseller gösterilebilir veya dijital içerik izletilebilir.” ifadesi etkinliğin çeşitlendirilmesine, “Çeşitli türlerde geri bildirim verilerek çocukların etkinliğe katılımları desteklenebilir.” ifadesi yetişkin desteğine “Kabuk avcılığı kartlarını kullanmakta zorlanan çocuklar için alternatif gözlem ve keşif aktiviteleri sunulabilir.” ifadesi karmaşık düzeyde tepki türlerine örnektir.

Tablo 5*Sosyal Alan Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	0	6
	Sosyal Çevre	1	2
	Geçici Çevre	11	5
	Materyal Uyarlamaları	0	14
	Özel Materyal/Araç Desteği	1	5
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Çocukların İlgileri/ Tercihleri	5	3
	Etkinliği Basitleştirme	0	5
	Etkinliği Çeşitlendirme	16	6
	Soruların Farklılaştırılması	8	12
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	8	2
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	2	0
	Yetişkin Desteği	5	19
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Akran Desteği	4	8
	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	1	6
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	2

Tablo 5’te yer alan bulgular incelendiğinde; sosyal alana ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına yalnızca bir kez yer verildiği görülmektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta da öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerin sınırlı olduğu görülmektedir.

Sosyal alana ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Limonata tarifinin aşamaları görselleştirilerek kartlar hazırlanabilir.” ifadesi geçici çevrenin düzenlenmesine, “Sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm konuları üzerine sohbet etmek için bir çevre mühendisi sınıfa yüz yüze veya çevrim içi olacak şekilde davet edilebilir.” ifadesi aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına, “... tüm sınıf arkadaşlarının katılımıyla okul bahçesinde bir sahne oluşturma projesi küçük çalışma grupları ile yürütülebilir.” ifadesi akran desteğine, “Çocukların el yıkama adımlarını oluş sırasına göre bir şarkıyla, pandomimle veya dans figürleri oluşturarak sergilemeleri istenebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Sosyal alana ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Bahçesinde taş olmayan okullar için etkinlik öncesinde öğretmen tarafından bahçenin değişik yerlerine çeşitli büyüklük, doku ve renklerdeki taşlar yerleştirilebilir.” ifadesi fiziksel çevrenin düzenlenmesine, “Çocukların oynayabilecekleri roller ile ilgili seçenekler sunulabilir.” ifadesi çocukların ilgi/tercihlerine, “Çocukların özelliklerine uygun olacak şekilde satıcı ya da müşteri olmaları için rehberlik edilebilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Çocukların ellerindeki görseli anlatmak yerine gelişimsel özelliklerine göre görseldeki bir nesneyi çevresinden bulması, görseldeki bir ögeyi resmetmesi istenebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Tablo 6*Hareket ve Sağlık Alanı Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	5	2
	Sosyal Çevre	1	0
	Geçici Çevre	1	7
	Materyal Uyarlamaları	4	13
	Özel Materyal/Araç Desteği	0	0
	Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	3	3
	Etkinliği Basitleştirme	0	8
	Etkinliği Çeşitlendirme	16	4
	Soruların Farklılaştırılması	6	6
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	2	0
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	1	0
	Yetişkin Desteği	8	16
	Akran Desteği	5	6
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	0	6
	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	1	0

Tablo 6’da yer alan bulgular incelendiğinde; hareket ve sağlık alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına nadiren yer verildiği görülmektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta zenginleştirme başlığına benzer bir şekilde öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerin sınırlı olduğu görülmektedir.

Hareket ve sağlık alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Tamamlamaları gereken parkur, engelli parkur hâline getirilebilir. Tamamladıkları parkurun zemini pürüzlü-pürüzsüz şeklinde düzenlenebilir.” ifadesi fiziksel çevre düzenlemelerine, “Bu farklı yer

değiştirme hareketleri, çocukların ilgisini çekecek farklı ritimlerdeki müziklerle uygulanabilir.” ifadesi çocukların ilgi/tercihlerine, “Grupta yer alan çocuk sayısı artırılarak grupla çalışma denemeleri yapılabilir.” ifadesi akran desteğine, “Etkinlikteki çemberin etrafında yürüyerek dönmeye ek olarak kayma adımı ile dönmek, galop ile dönmek, kendi ekseninde dönerek yürümek, sıçrayarak dönmek gibi seçenekler eklenebilir.” ifadesi karmaşık düzeyde tepki türlerine örnektir.

Hareket ve sağlık alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Çocukların oturma düzenleri için her çocuğun oturduğu yere fotoğrafı ya da kendi seçtiği sembolü konularak çember şeklinde oturmaları desteklenebilir.” ifadesi fiziksel çevre düzenlemesine, “Sorular basitleştirilerek ve yanıtlar için ipuçları sunularak çocukların katılımları desteklenebilir.” ifadesi soruların farklılaştırılmasına, “Müzikli oyunun nasıl oynanacağına betimleme yapılarak model olunabilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Çocuklardan bireysel özelliklerine ve gereksinimlerine göre konuşarak, göstererek veya işaret ederek sorulara cevap vermeleri istenebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Tablo 7*Sanat Alanı Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	1	5
	Sosyal Çevre	3	0
	Geçici Çevre	11	8
	Materyal Uyarlamaları	1	12
	Özel Materyal/Araç Desteği	5	1
	Çocukların İlgileri/ Tercihleri	2	3
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Etkinliği Basitleştirme	0	5
	Etkinliği Çeşitlendirme	16	6
	Soruların Farklılaştırılması	3	4
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	7	2
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	7	0
	Yetişkin Desteği	1	19
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Akran Desteği	0	9
	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	0	6
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	1

Tablo 7’de yer alan bulgular incelendiğinde; sanat alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, çevresel düzenlemelere ve öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilmiştir. Öğrenme sürecini farklılaştırmaya ilişkin örneklerin oldukça sınırlı olduğu, öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına ilişkin örneklerin olmadığı görülmektedir. Bu durum sanat alanının zenginleştirme uygulamalarında yetişkin ve akran desteği gibi etkileşimi arttıracak ve öğretmenlere rehber olabilecek örneklerin sunulmasında sınırlı

kaldığını göstermektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta da öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerin sınırlı olduğu görülmektedir.

Sanat alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Kumaş ya da kalın karton gibi malzemelerle tezhip motiflerine uygun kalıplar oluşturulabilir veya imkân varsa tezhip sanatına uygun hazır şablon kalıpları temin edilebilir.” ifadesi materyal uyarlamalarına, “Her bir çocuk, yüzeyi düz bir taş üzerine istediği resmi çizebilir.” ifadesi çocukların ilgi/tercihlerine, “Açık alanda materyal toplanmadan önce çocuklara hangi doğal materyalden kaç tane topladıklarını kaydedebilecekleri görsel resim ve şekillerden oluşan bir liste verilebilir.” ifadesi yetişkin desteğine örnektir.

Sanat alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Taş boyama görselleri büyük boylarda hazırlanarak görsel ve hatları bant ya da başka materyallerle kabartılarak dokunsal açıdan daha işlevsel hâle getirilebilir.” ifadesi materyal uyarlamalarına, “Fotoğraflar incelenirken fotoğraflardaki eserlere yönelik canlandırmalar yapılabilir.” ifadesi etkinliği çeşitlendirmeye, “Çizimler sırasında akran eşleştirmesi yapılarak çocukların birbirlerini desteklemeleri sağlanabilir.” ifadesi akran desteğine, “Benekleri çizerken kaç benek çeceklerine birlikte karar verilebilir ve çizim sayısı sınırlandırılabilir.” ifadesi karmaşık düzeyde tepki türlerine örnektir.

Tablo 8*Müzik Alanı Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	2	1
	Sosyal Çevre	5	2
	Geçici Çevre	3	7
	Materyal Uyarlamaları	1	14
	Özel Materyal/Araç Desteği	3	0
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Çocukların İlgileri/ Tercihleri	2	0
	Etkinliği Basitleştirme	0	11
	Etkinliği Çeşitlendirme	18	4
	Soruların Farklılaştırılması	0	7
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	1	0
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	2	0
	Yetişkin Desteği	5	18
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Akran Desteği	3	9
	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	0	8
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	1

Tablo 8’de yer alan bulgular incelendiğinde; müzik alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına ilişkin örneklere rastlanmamıştır. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırılma kategorilerine yer verilmiştir. Bu başlıkta zenginleştirme başlığına göre daha fazla öğrenme ürünlerini farklılaştırmaya ilişkin örneklere yer verilmiştir.

Müzik alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Her çocukta doğal malzemelerle tasarladığı müzik aletinin

özelliklerini sınıfta tanıtabilecekleri bir sunum yapmaları istenebilir ve bu sunumu dinleyen diğer çocukların performans ile ilgili duygu ve düşünceleri alınabilir.” ifadesi sosyal çevre düzenlemelerine, “Şarkılar; çocukların tercihinine bağlı olarak toplu, grup, solo ve solo-grup gibi farklı yöntemlerle tekrar edilebilir.” ifadesi çocukların ilgi/tercihlerine, “Daha sonra eşli veya gruplar hâlinde beden perküsyonu çalışmaları hazırlamaları desteklenebilir.” ifadesi akran desteğine örnektir.

Müzik alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Şarkı ve oyun sırasında, çocukların sözel iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olunabilir.” ifadesi sosyal çevre düzenlemelerine, “Eğer imkân varsa bir balerin veya sınıftaki çocuklardan bale dersi almış, bir kardeşi olan varsa yüz yüze olacak şekilde sınıfa davet edilerek temel bale adımlarını çocuklara gösterebilir.” ifadesi aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına, “Müzik ile hayvanların eşleştirilmesi sırasında çocuklara yardımcı olunabilecek açıklamalar yapılabilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Soru cevap kısımlarında beklenenden daha kısa cevap da kabul edilebilir.” ifadesi karmaşık düzeyde tepki türlerine örnektir.

Tablo 9*Sosyal Duygusal Öğrenme ve Değerler Alanı Farklılaştırma Uygulamaları*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Zenginleştirme (f)	Destekleme (f)
Çevresel Düzenlemeler	Fiziksel Çevre	1	4
	Sosyal Çevre	7	4
	Geçici Çevre	2	7
Öğrenme İçeriğini Farklılaştırma	Materyal Uyarlamaları	2	14
	Özel Materyal/Araç Desteği	5	3
	Çocukların İlgileri/Tercihleri	2	1
	Etkinliği Basitleştirme	0	2
	Etkinliği Çeşitlendirme	16	4
	Soruların Farklılaştırılması	4	3
	Aile ve Toplum Katılımının Farklılaştırılması	6	0
	Okul Dışı Öğrenme Etkinliğinin Farklılaştırılması	2	0
	Yetişkin Desteği	7	15
Öğrenme Sürecini Farklılaştırma	Akran Desteği	3	10
Öğrenme Ürünlerini Farklılaştırma	Kabul Edilebilir Tepki Türleri	1	8
	Karmaşık Düzeyde Tepki Türleri	0	0

Tablo 9’da yer alan bulgular incelendiğinde; sosyal duygusal öğrenme ve değerler alanına ilişkin örneklerde zenginleştirme başlığında, öğrenme içeriğini farklılaştırma uygulamalarına sıklıkla yer verilirken öğrenme ürünlerinin farklılaştırmasına nadiren yer verildiği görülmektedir. Destekleme başlığında ise çevresel düzenlemeler ve öğrenme sürecinin farklılaştırılması kategorilerine yer verilmiştir. Ancak diğer alanlarla karşılaştırıldığında öğrenme içeriğini farklılaştırmaya ilişkin örneklerin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu başlıkta zenginleştirme başlığına göre daha fazla öğrenme ürünlerini farklılaştırmaya ilişkin örnekler yer verilmiştir.

Sosyal duygusal öğrenme ve değerler alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde zenginleştirme başlığında yer alan; “Çocuklara gerçek bir pusula verilerek yönler tanıtılabilir.” özel materyal/araç desteğine, “Özgürlük, hak,

adalet vb. ile ilgili sohbet etmek için çocuk hukuku alanında çalışan bir avukat sınıfa yüz yüze veya çevrim içi olacak şekilde davet edilebilir.” ifadesi aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına, “Çocukların verdikleri cevaplar ve öğretmenin eklemeleri ile bir ihtiyaç formu oluşturulabilir.” ifadesi yetişkin desteğine, “Bu müziksel ürünlerde çocuk hakları müzikle sembolize edilebilir ve çocuklar, bu hakların ne anlama geldiğini ek olarak posterler ve broşürlerle de ifade edebilirler.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Sosyal duygusal öğrenme ve değerler alanına ilişkin kılavuz kitaptaki etkinliklerde destekleme başlığında yer alan; “Sürenin takibi açısından akıllı tahtadan kronometre açılarak hem görsel hem de sesli hatırlatmalar yapılabilir.” ifadesi özel materyal/araç desteğine, “Tüm nesnelerin bulunması yerine belirlenen daha az sayıda materyalin bulunması istenerek etkinlik basitleştirilebilir.” ifadesi etkinliğin basitleştirilmesine, “Çocukların deprem çantasına koyacakları materyalleri bulması sırasında akran eşleştirmesi yapılarak akran desteği sağlanabilir.” ifadesi akran desteğine, “Çocukların sözel cevaplarının dışında yüz ifadeleri ile de cevap vermeleri istenerek yanıtlar çeşitlendirilebilir.” ifadesi kabul edilebilir tepki türlerine örnektir.

Tartışma

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat, müzik alanlarının ve sosyal duygusal öğrenme becerileri ve değerlere yönelik hazırlanan sekiz öğretmen kılavuz kitabının farklılaştırma uygulamaları araştırma soruları doğrultusunda hem bütüncül bir şekilde hem de öğrenme alanlarına göre incelenmiştir. Bu araştırmanın bulguları kitaplardan basit rastgele seçilen 160 etkinlik ile sınırlıdır.

Zenginleştirme ve Destekleme Başlıklarında Yer Alan Farklılaştırma Uygulamaları

“TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında yer alan farklılaştırma uygulamaları nelerdir?” araştırma sorusuna ilişkin bulgular sonucunda tüm kitaplardan seçilen çevresel düzenlemeler kategorisine ait alt kategorilerde zenginleştirme ve destekleme içeriklerinde farklılıklar olduğu görülmektedir.

Çalışmanın bulgularında seçilen etkinliklerdeki zenginleştirme ve destekleme örneklerinin yer aldığı alt kategorilerin dağılımı ayrı ayrı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, tüm alanların öğretmen kılavuz

kitaplarından seçilen etkinliklerde zenginleştirme örneklerinin en çok etkinliği çeşitlendirme alt kategorisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etkinlik örneklerinin çeşitlendirilmesinin öğretmenlerin farklılaştırma süreci yürütmesine örnek olacağı düşünülmektedir. Çünkü süreci farklılaştıran öğretmenlerin belirli alternatifler sunması gerekmektedir. Bu doğrultuda öğretmen kılavuz kitaplarında zenginleştirme örneklerine yer verilmesinin çocukların kalıcı öğrenmeleri ve öğrenme yol haritasını farklılaştırması için öğretmenlere rehber olacağı düşünülmektedir (Tomlinson, 1999). Zenginleştirme başlığında en az karmaşık düzeyde tepki türlerine yer verildiği, etkinliği basitleştirmeye yer verilmediği görülmektedir. Zenginleştirme içeriklerinde basitleştirme uygulamalarına yer verilmemesi beklenen bir durumdur. Çocukların öğrenme sürecine erişimi kadar öğrenme ürünlerine de erişimi oldukça önemlidir. Öğretmenler çocukların programın tüm öğelerine erişimini desteklemelidir (Florian & Black-Hawkins, 2011). Çocukların tepkilerinin farklılaştırılması çocukların öğrenme sürecine katılımını destekleyeceği için öğretmenlere bu konuda örnek sunulması gereklidir (Hockett, 2018).

Tüm alanların öğretmen kılavuz kitaplarından seçilen etkinliklerde destekleme örneklerinin yetişkin desteği alt kategorisinde sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu başlıkta en az aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına yer verilmiş olduğu ve okul dışı öğrenme etkinliğinin farklılaştırılmasına yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Allodi (2010) tüm çocukların öğrenme sürecine katılması için yetişkin çocuk etkileşiminin, yetişkinlerin tutum ve davranışlarının, öğretmenin iletişim şekli gibi faktörlerin dikkate alınması gereken faktörler olarak ifade etmektedir. Alan yazınında öğrenme süreçlerinde öğretmen-çocuk etkileşimlerinin genel kalitesinin, çocukların sınıf akranlarıyla yaşadıkları deneyimlere ilişkin katılım sürecine nasıl ve ne ölçüde fayda sağladığı konusunda tartışmalar yer almaktadır (Curby vd., 2014). Öğretmen kılavuz kitaplarında yetişkin desteğinin nasıl sağlanmasına ilişkin örneklerin yer almasının öğretmenlere öğrenme sürecinin farklılaştırılması için destek olacağı düşünülmektedir. Aile ve toplum katılımının farklılaştırılmasına yer verilmiş olup okul dışı öğrenme etkinliğinin farklılaştırılması bu çalışmada ele alınan teorik çerçevede yer almamıştır. İncelenen öğretmen kılavuz kitaplarından elde edilen bulgularda bu içeriklerde de farklılaştırma uygulamalarına yer verilmesi dikkat çekmiştir. Bu örneklerin öğretmen kılavuz kitabında yer almasının öğrenme sürecindeki tüm bölümlerin farklılaştırılmasına yer verilmesi bakış açısı sebebiyle

oldukça önemlidir. Destekleme başlığında okul dışı öğrenme etkinliklerine ilişkin farklılaştırma örneklerine rastlanmamıştır. Bu durum çocukların programın tüm öğelerine erişmesini destekleme konusunda öğretmenleri etkileyebileceği düşünülmektedir. Çünkü farklılaştırmayı benimseyen ve kapsayıcı uygulamaları ortaya koyan programlar, öğretmenleri destekleyerek tüm çocukların gelişimine fırsat veren bir ortam oluşturulmasını sağlayabilir (Claughton, 2017).

Tüm alanlardaki kitaplardan seçilen etkinliklerin zenginleştirme ve destekleme içeriklerinde farklılaştırma uygulamaları birlikte değerlendirildiğinde en çok öğrenme içeriğini farklılaştırmaya ilişkin örneklerin olduğu, daha sonra çevresel düzenlemelere, öğrenme sürecini farklılaştırmaya yer verildiği görülmektedir. Kılavuz kitaplarda öğrenme içeriğine, çevresel düzenlemelere ve öğrenme sürecine ilişkin örneklerin yer alması öğretmenlerin sınıflarında olan tüm çocukları destekleyebileceği planlar yazmalarını destekleyebilir. Böylece tüm çocuklar kendileri için uygun seviyede olan ve eleştirel düşünme fırsatları içeren etkinlikler üzerinde çalışabilirler (Bushie, 2015). Tomlinson (1999) programı farklılaştıran öğretmenlerin çocuklara belirli alternatifler sunduğunu, zamanı esnek bir şekilde kullandıklarını, bir dizi öğretim stratejilerini geliştirebildiklerini ve öğrenme ortamının çocukları destekleyecek şekilde şekillendirilmesini sağladıklarını ifade eder. Güçlü bir program ile öğretmenler farklılaştırmaya ilişkin açık ve sağlam bir anlayış geliştirebilir. Daha sonra öğretmen programda yer alan bileşenleri çocukların ilgi ve gereksinimlerine göre farklılaştırır. Bu doğrultuda öğretmen kılavuz kitaplarının farklılaştırmaya ilişkin örnekleri sunarak öğretmenlerin farklılaştırma konusunda mesleki gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada incelenen etkinliklerde öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına sınırlı düzeyde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması kapsayıcı eğitim sürecinde çocukların değerlendirme süreçleri açısından önemlidir. Kanevsky (2011) yaptığı çalışmada çocukların katılımı sağlamak için öğrenme ürünlerinin türünü seçmek istediği görülmektedir. Hockett (2018) çocuklara yönelik değerlendirme sistemlerinin veya sorularının nasıl çerçeveleneceğine karar vermede çeşitli değerlendirme öğelerini ya da stratejilerini kullanmanın çocukların katılımını arttırmanın bir yolu olabileceğini vurgulamaktadır. Araştırmacı çocukların sorulara konuşarak, çizerek, bir görevi tamamlayarak, bir dizi seçenek arasından seçim yaparak, kartlar, tıklamalar veya diğer sinyalleri kullanarak yanıt verebileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda

çocukların öğrenme ürünlerinde kendilerine özgü özelliklerini yansıtabilecekleri esnek bir ortam yaratılmasının katılım açısından önemli olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, Demirci-Ünal ve Öztürk (2024) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerlendirmeyi nadiren farklılaştırdıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacılar, değerlendirmeye dayalı farklılaştırma uygulamalarının etkili eğitim politikalarıyla geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmaların doğrultusunda, öğrenme ürünlerine ilişkin farklılaştırma örneklerinin görülmesi çocuğa uygun değerlendirme sürecinin yönetilmesinde kritik olacağı söylenebilir. Program temelindeki materyallerde, sadece içerik ve süreç değil; öğrenme ürünlerinin farklılaşabileceği uygulamaların da açıkça örneklendirilmesi, öğretmenlerin değerlendirmede farklılaştırma uygulamalarını içselleştirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda geliştirilecek materyallerin, tüm çocukların bireysel özelliklerini yansıtabilecekleri esnek, çoklu ve alternatif sunum yollarını içermesi kapsayıcı bir okul öncesi eğitim ortamı oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Öğrenme Alanlarına Göre Zenginleştirme ve Destekleme Uygulamaları

Araştırmanın “TYMM Okul Öncesi Eğitim Programı öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan etkinliklerde zenginleştirme ve destekleme başlıklarında hangi öğrenme alanlarında, ne tür farklılaştırma uygulamaları yer almaktadır?” araştırma sorusuna ilişkin bulgular incelendiğinde çevresel düzenlemeler, öğrenme içeriğini ve sürecini farklılaştırmaya ilişkin örneklerin alanlar arasında farklılaştığı görülmektedir. Öğrenme ürünlerine ilişkin farklılaştırma örneklerin zenginleştirme ve destekleme başlığında da sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma bulguları incelendiğinde, çevresel düzenlemeler kategorisine zenginleştirme başlığında fen alanında daha az örneğe rastlanmıştır. Destekleme başlığında çevresel düzenlemeler kategorisine ilişkin örneklerin sıklıkla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar öğretmenlerin özellikle öğrenme ortamına ilişkin farklılaştırma yönelik politikalar geliştirilmesini vurgulamıştır (Demirci-Ünal & Öztürk, 2024). Çevresel düzenlemeler sayesinde sınıf ortamında nelerin olduğu ve bu ortamın çocuklara nasıl hissettirdiği öne çıkar (Moore vd., 2021). Fen alanı gibi materyallerin ve çevresel faktörlerin önemli olduğu bir alanda çevrenin çocukların özelliklerine uygun bir şekilde düzenlenmesi önemlidir (Ergül, 2023). Bu düzenleme yalnızca fiziksel çevre için değil sosyal çevre için de gereklidir (Yılmaz Atman, 2023). Ünlü ve Karadaş'ın (2023) üstün yetenekli çocuklar üzerinde yaptıkları çalışmada, çocukların okul deneyimlerinde eşitliğe

ve adalete fırsat veren demokratik ortamlara ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu doğrultuda fen alanında çevresel düzenlemelere yalnızca destekleme düzeyinde değil, aynı zamanda zenginleştirici ve dönüştürücü düzenlemeler olarak yaklaşmanın bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmak için önemli olduğu söylenebilir.

Öğrenme içeriğini farklılaştırma kategorisinde zenginleştirme başlığında etkinliğin çeşitlendirilmesi kategorisi sıklıkla yer almıştır. Destekleme başlığında öğrenme içeriğini farklılaştırmaya diğer alanlarla karşılaştırıldığında sosyal duygusal öğrenme ve değerler alanında nadiren yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarında öğrenme içeriğini farklılaştırma, çocuklara bilgi, kavram ve becerileri anlamlandırabilecekleri fırsatlar sunulması açısından önemlidir (Moore vd., 2021). Ünlü ve Karadağ (2023) çocukların bireysel yeteneklerine ve ilgi alanlarına göre etkinliklerin sağlanmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu sebeple öğretmen kılavuz kitaplarında etkinliğin çeşitlendirilmesine yönelik örneklerle yer verilmesinin öğrenme sürecinde tüm çocukların öğrenme içeriğine erişmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğrenme sürecine ilişkin örnekler incelendiğinde, zenginleştirme başlığında örneklerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Fen ve sanat alanlarında ise bu kategoride örnekler sınırlı düzeyde yer almıştır. Destekleme başlığında zenginleştirme başlığı ile karşılaştırıldığında daha fazla örneğe rastlanmıştır. Bu örneklerin alanlar arasında benzer bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Çocukların önemli becerileri öğrenmelerine yardımcı olmak için akranlarından destek almak kapsayıcı bir sınıf oluşturma için oldukça önemlidir. Hockett (2018) küçük grup çalışmaları gibi akran-çocuk etkileşimini destekleyen uygulamalara yer verilmesinin çocukların katılımını destekleyebileceğini vurgulamaktadır. Öğretmenler özellikle erken çocukluk sınıflarında tüm öğrencilerin sınıf topluluğunun üyeleri olarak her çocuğun etkinliklere katılımını sağlarken aynı zamanda akranlarıyla ilişkilerini geliştirmeye teşvik etmelidir (Allodi, 2010; Bolt & Roach, 2009; Stone, 2013; Tarım & Artut, 2010). Bu sebeple destekleme başlığında olduğu gibi zenginleştirme başlığında da öğrenme alanlarına ilişkin öğrenme sürecinde farklılaştırma örneklerine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması kategorisinde hem zenginleştirme hem de destekleme başlığında örneklerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Zenginleştirme başlığında matematik, müzik ve sanat alanlarında ise bu kategoride

örneklere rastlanmamıştır. Diğer alanlarda da bu örneklere yalnızca bir kez rastlanmıştır. Öğrenme sürecinin içeriği kadar çocukların sürece farklı tepkilerle yanıt vermelerini desteklemek genel eğitim müfredatına erişimi kolaylaştırır (Bolt & Roach, 2009). Matematik, müzik ve sanat gibi çocukların ilgi alanları ile ilişkili olan alanlarda öğrenme ürünlerini farklılaştırmak kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturulmasını destekleyebilir. Çünkü öğretmenlerin ürünü farklılaştırmak için çocuklarının hazır bulunuşluğuna, ilgi alanlarına ve öğrenme stillerine göre bir dizi değerlendirme planlaması yapması gerekmektedir (Tomlinson, 1999). Bir başka deyişle, çocukların bilgiyi nasıl düzenleyeceği ya da sıralayacağı gibi görev karmaşıklığını en aza indirmek amacıyla değerlendirme süreci ve ifade etkinlikleri yapılandırılmalıdır (Moore vd., 2021). Bu sebeple öğretmen kılavuz kitaplarında tüm alanlara yönelik öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına ilişkin örneklerinin yer almasının çocukların programa erişimini desteklemesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler bulgular doğrultusunda 160 etkinlikte zenginleştirme ve destekleme başlıklarında farklılaştırma uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Bu örnekler Bushie'nin (2015) de belirttiği gibi süreci farklılaştırmanın tek yolu olmadığını, sınıftaki çocuklar kadar çeşitli olabileceğini göstermektedir. Buna ek olarak kılavuz kitaplar öğretmenlere okul öncesi eğitim sınıflarında gerçekleştirebileceği farklılaştırma uygulamalarına ilişkin örnekler sunmaktadır. Bu örneklerin etkinliklerden bağımsız olmadığı, etkinlikler ile geliştirildiği unutulmamalıdır. Bu araştırmanın öğretmenlere sunulan bu örneklerin bir çerçevede birleştirmesi ve uygulamayı genişletmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bu çerçeve ile kılavuz kitaplarında yer alan örnekleri kendi etkinlikleri ile birleştirebileceği ve farklı uygulamalar geliştirebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın kılavuz kitaplarda daha az örnek verilen farklılaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmenler için kaynak geliştirilmesine yönelik de ilgili kurum ve kuruluşlara rehber olabileceği ifade edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, tüm alanlardaki kitaplardan seçilen etkinliklerin zenginleştirme ve destekleme değerlendirildiğinde öğrenme içeriğini farklılaştırmaya sıklıkla yer verildiği; çevresel düzenlemelere, öğrenme sürecini farklılaştırmaya daha az sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Kategorilerdeki örneklerde iki başlıkta da nadiren öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sekiz kitapta alanlara yönelik elde edilen sonuçlar incelendiğinde, öğrenme içeriğini farklılaştırmaya tüm alanlarda benzer şekilde yer verildiği ancak öğrenme ürünlerinin farklılaştırılmasına sınırlı düzeyde yer verildiği görülmektedir.

Araştırmada incelenen 160 etkinlik, mevcut kılavuz kitaplarının farklılaştırma uygulamaları açısından bir çerçeve sunmaktadır. Bu durum araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Ancak daha geniş bir veri seti ile farklı öğrenme alanlarında çeşitlendirme ve destekleme uygulamalarının kapsamını anlamak için ek araştırmalar yapılabilir. Kılavuz kitaplarında öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması gibi daha az örnek verilen alanların desteklenmesi için içerik geliştirilmesi önerilmektedir. Buna ek olarak, kılavuz kitapta örneklerin sınırlı olduğu alanlara yönelik farklılaştırma uygulamaları hakkında öğretmenlerin bilgi ve becerilerini artıracak mesleki gelişim programları düzenlenebilir. Bu programlar, öğretmenlerin kılavuz kitaplarda sunulan farklılaştırma örneklerini daha etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerine sınıflarında farklılaştırma uygulamalarına yer vermek için araştırmada içerik analizi ile oluşturulan çerçeveden yararlanması önerilir. Buna ek olarak öğretmenler, kılavuz kitabında yer alan örneklerden yararlanarak sınıflarında kapsayıcı eğitim ortamı oluşturmayı destekleyebilir.

Extended Summary

Introduction

Inclusive education practices aim to increase children's engagement with the curriculum (Ainscow, 2002). Inclusive education focuses on the use of a set of strategies that embrace differences in learning and ways of expressing knowledge. Schools and researchers continually explore inclusive approaches to teaching (Claughton, 2017). Universal design for learning and differentiation practices in learning are seen as ways to ensure the presence of inclusive strategies in the classroom and to make the curriculum accessible to all (Baglieri & Shapiro, 2012; Tomlinson, 1999).

The 2024 publication of the “Türkiye Maarif Education Model” (TYMM) Preschool Education Program features curriculum differentiation. The program emphasizes that teachers should incorporate enrichment and support practices into their activity plans. Furthermore, examples of activities included in the published teacher guidebooks also reflect differentiation practices (MEB, 2024). It is noted that these examples in the activities are important for professionally supporting teachers in making their plans (Forde & Dickson, 2017). Examining these practices in the guidebooks and identifying which practices are included will contribute to teachers and researchers in understanding and gaining support for these practices.

This study aims to examine the enrichment and support dimensions of the TYMM Preschool Education Program teacher guidebooks in the context of differentiated instruction practices. In line with this aim, the study seeks to answer the following questions: What types of differentiated instruction practices are included under the enrichment and support sections in the activities found in the TYMM Preschool Education Program teacher guidebooks? In which learning domains and in what forms are these differentiated practices presented under the enrichment and support categories within the activities in the guidebooks?

Methodology

This study used a qualitative research method. For data analysis, document analysis was employed, which involves examining materials containing information about the phenomena and events being investigated (Yıldırım & Şimşek, 2013). In this study, eight teacher guidebooks published within the scope

of the program -covering Turkish, mathematics, science, social studies, physical education and health, arts, music, and social-emotional learning skills and values- were examined (MEB, 2024).

Findings

When the differentiation practices included in the activities selected from teacher guidebooks across all domains were examined, it was found that examples of differentiating learning content appeared most frequently, followed by examples related to environmental differentiations and differentiation of the learning process. The category least represented in the examples was differentiation of learning products.

An analysis of the research findings revealed that, within the enrichment category, examples of environmental differentiations were less frequently observed in the science domain. In contrast, examples of environmental differentiations appeared more frequently in the support category. In the enrichment category, differentiation of learning content was most often represented through activity differentiation. In the support category, compared to other domains, differentiation of learning content was rarely observed in the social-emotional learning and values domain. Regarding the learning process, enrichment examples were found to be highly limited. In the science and art domains, examples in this category were represented only to a limited extent. However, in the support category, more examples were identified compared to the enrichment category, and these examples were distributed relatively evenly across domains. In the category of learning product differentiation, examples were found to be highly limited under both enrichment and support. Within enrichment, such examples were not observed in mathematics, music, or art, and in other domains, they appeared only once.

Discussion, Conclusion, and Suggestions

Based on the data obtained in this study, when enrichment and support were evaluated across the activities selected from the guidebooks in all domains, it was found that differentiation of learning content was most frequently emphasized, while environmental arrangements and differentiation of the learning process appeared only occasionally. In contrast, examples of learning product differentiation were scarcely represented in either category. Examining the results

across the eight guidebooks indicated that differentiation of learning content was consistently emphasized in all domains, whereas learning product differentiation emerged only to a very limited extent.

Among the activities selected from the teacher guidebooks in all domains, the most common enrichment examples were found in the subcategory of activity differentiation. Providing examples of differentiated activities can serve as a practical reference for teachers in implementing differentiation, as teachers who differentiate the process are expected to offer specific alternatives. In this respect, the inclusion of enrichment examples in teacher guidebooks is considered to guide teachers in supporting children's deeper learning and in adapting their learning pathways (Tomlinson, 1999). It was also observed that enrichment examples tended to involve responses of low complexity, while activity simplification was not represented. The absence of simplification practices in enrichment content is regarded as an anticipated outcome. Access to learning products is as crucial as access to the learning process itself, and teachers should therefore support children's access to all components of the curriculum (Florian & Black-Hawkins, 2011). Differentiating children's responses fosters their engagement in the learning process; hence, providing teachers with illustrative examples in this regard is essential (Hockett, 2018). In terms of learning product differentiation, examples were rarely observed under both enrichment and support. Within enrichment, such examples were absent in mathematics, music, and art, and appeared only sporadically in other domains. Supporting children's responses with differentiated products, alongside differentiation of the learning process, facilitates equitable access to the general education curriculum (Bolt & Roach, 2009). Differentiating learning products in domains such as mathematics, music, and art—which are closely aligned with children's interests—may contribute to the creation of inclusive learning environments. This is because teachers need to design a range of assessment strategies that consider children's readiness levels, interests, and learning styles when differentiating products (Tomlinson, 1999).

The 160 activities examined in this study provide a framework for understanding differentiation practices in the current guidebooks, which at the same time represents one of the study's limitations. Nevertheless, future research using a broader dataset may provide richer insights into the scope of differentiation and support practices across different learning domains. It is also recommended that additional content be developed to strengthen underrepresented areas in the

guidebooks, such as learning product differentiation. Furthermore, professional development programs could be designed to enhance teachers' knowledge and skills in applying differentiation practices in areas where examples are scarce. Such programs may enable teachers to use the examples presented in the guidebooks more effectively. Finally, it is suggested that preschool teachers draw on the framework established through this study's content analysis when integrating differentiation practices into their classrooms. Teachers may also utilize the examples in the guidebooks to support the development of more inclusive learning environments.

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Etik Beyanı: Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen kurallara uyduğumu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” e dayalı hiçbir işlem yapmadığımı beyan ederim. Aynı zamanda çalışmaya tek başıma katkıda bulunduğumu, herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını, tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun makale yazarına ait olduğunu beyan ederim. Çalışmada öğretmenler için ücretsiz olarak yayımlanan kılavuz kitapların doküman incelemesiyle ele alınması, etik kurul onayı kapsamında olan herhangi bir durumun söz konusu olmaması çalışmanın yazarınca yazılı bir belge ile beyan edilmiştir.

Etik Kurul İzni: Söz konusu çalışma doküman incelemesi kapsamında olduğu için “Etik Kurul İzin Belgesi” alınmamıştır.

Finansman: Bu araştırma herhangi bir fon almamıştır.

Telif Hakları: Millî Eğitim dergisinde yayınlanan çalışmaların Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Veri Kullanılabilirliği Beyanı: Bu çalışma sırasında oluşturulan veya analiz edilen veriler, talep üzerine yazardan temin edilebilir.

Yazma Yardımı için Yapay Zekâ Kullanımı: Yazar, yazma yardımı için yapay zekânın kullanılmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Ainscow, M. (2002). *Understanding the development of inclusive schools*. Falmer Press.
- Allodi, M. W. (2010). The meaning of social climate of learning environments: Some reasons why we do not care enough about it. *Learning Environments Research*, 13(2), 89-104. <https://doi.org/10.1007/s10984-010-9072-9>
- Al Otaiba, S., Connor, C. M., Folsom, J. S., Greulich, L., Meadows, J., & Li, Z. (2011). Assessment data-informed guidance to individualize kindergarten reading instruction: Findings from a cluster-randomized control field trial. *The Elementary School Journal*, 111(4), 535-560. <https://doi.org/10.1086/659031>
- Aydın, D. (2025). Promoting engagement for inclusion in action: An autoethnographic journey of a researcher-preschool teacher experience. *Participatory Educational Research*, 12(4), 19-37. <https://doi.org/10.17275/per.25.47.12.4>
- Baglieri, S., & Shapiro, A. (2012). *Disability studies and the inclusive classroom*. Routledge.
- Bailey, K. D. (1994). *Methods of social research*. The Free Press.
- Bolt, S. E. S., & Roach, A. T. (2009). *Inclusive assessment and accountability*. The Guilford Press.
- Bushie, C. (2015). Literature review: Differentiation in education. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 7(2), 35-42.
- Chen, D., & Dote-Kwan, J. (2021). Preschoolers with visual impairments and additional disabilities: using universal design for learning and differentiation. *Young Exceptional Children*, 24(2), 70-81. <https://doi.org/10.1177/1096250620922205>
- Cloughton, A. (2017). Approaching play and inclusion. V. Plows & B. Whitburn (Ed.), *Inclusive Education Making Sense of Everyday Practice* (pp. 45-62). Sense Publishers.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yaklaşımlar* (S. B. Demir, Ed.; 3. basım). Eğiten Kitap.

- Curby, T. W., Downer, J. T., & Booren, L. M. (2014). Behavioral exchanges between teachers and children over the course of a typical preschool day: Testing bidirectional associations. *Early Childhood Research Quarterly*, 29(2), 193-204. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.01.002>
- Demir, S. (2023). Preschool and primary school teachers views on differentiated instruction. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*. <https://doi.org/10.35826/ijetsar.661>
- Demirci-Ünal, Z., & Öztürk, G. (2024). Is need-based action possible for each child?: Preschool teachers' differentiated instruction within multicultural classrooms. *Early Childhood Education Journal*, 53(7), 2699–2718. <https://doi.org/10.1007/s10643-024-01753-2>
- Dijkstra, E. M., Walraven, A., Mooij, T., & Kirschner, P. A. (2016). Improving kindergarten teachers' differentiation practices to better anticipate student differences. *Educational Studies*, 42(4), 357-377. <https://doi.org/10.1080/03055698.2016.1195719>
- Ergül, A. (2023). Fen etkinliklerine yönelik uyarlamalar. Betül Yılmaz Atman (Ed.), *Küçük değişiklikler, büyük farklılıklar: kapsayıcı okul öncesi sınıflar için öğretimsel uyarlamalar* (s. 219-243).
- Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813-828. <https://doi.org/10.1080/01411926.2010.501096>
- Forde, C., & Dickson, B. (2017). The place of leadership development for change agency in teacher education curricula for diversity. L. Florian & N. Pantić (Ed.), *Teacher education for the changing demographics of schooling: Policy, practice and research* (pp. 9-20). Springer.
- Gettinger, M., & Stoiber, K. C. (2012). Curriculum-based early literacy assessment and differentiated instruction with high-risk preschoolers. *Reading Psychology*, 33(1-2), 11-46. <https://doi.org/10.1080/02702711.2012.630605>
- Graham, A. (2017). A lifeworld perspective on the role of the body in developing inclusive pedagogy. In L. Florian & N. Pantić (Eds.), *Teacher education for the changing demographics of schooling: Policy, practice and research*. Springer.

- Hockett, J. (2018). *Differentiation handbook: Strategies and examples: Grades K–2*.
- Kanevsky, L. (2011). Deferential differentiation: What types of differentiation do students want? *Gifted Child Quarterly*, 55(4), 279-299. <https://doi.org/10.1177/0016986211422098>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage Publications.
- Lo, M. L., Morris, P., & Che, M. W. (2000). Catering for diversity. B. Adamson, T. K. L. Kwan, & K. K. Chan (Ed.), *Changing the curriculum: The impact of reform on primary schooling in Hong Kong* (pp. 217-242). University of Hong Kong Press.
- Mavidou, A., & Kakana, D. (2019). Differentiated instruction in practice: Curriculum adjustments in kindergarten. *Creative Education*, 10(03), 535-554. <https://doi.org/10.4236/ce.2019.103039>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4 th Ed.). Jossey Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd Ed.). Sage Publications.
- MEB (2024a). *Okul öncesi eğitim programı*. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programokulononcesiOnayli.pdf>
- MEB (2024b). *Okul öncesi eğitim programı ders kitapları*. <https://tymm.meb.gov.tr/ders-kitaplari>.
- Moore, F., Athif, A., Zaeema, A., & Hussain, Z. (2021). *Inclusive education guidelines and adaptations to support the implementation of the national curriculum*. National Institute of Education in Maldives. <https://ied.gov.mv/storage/uploads/NAq7Xkoe/ror63kpt.pdf>
- Özkan, U. B. (2023). Doküman inceleme yönteminde geçerlik ve güvenirlik: Eğitim bilimleri araştırmaları bağlamında kuramsal bir inceleme. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 823-848. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1258867>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd Ed). Sage.

- Petre, C., & Vântu, G. (2013). Obstacles in achieving the differentiation and individualization of training in preschool education. *The “Black Sea” Journal of Psychology*, 4(2), 10-16.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2018). The five dimensions of differentiation. *International Journal for Talent Development and Creativity*, 6(1), 87-94. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1296874.pdf>
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sakellariou, M., Polyxeni, M., & Strati, P. (2025). Emotional intelligence through the implementation of differentiated teaching and learning: A research study in preschool education. *European Journal of Education Studies*, 12(4). <https://doi.org/10.46827/ejes.v12i4.5901>
- Santamaria, L. J. (2009). Culturally responsive differentiated instruction: Narrowing gaps between best pedagogical practices benefiting all learners. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, 111(1), 214-247. <https://doi.org/10.1177/016146810911100105>
- Santangelo, T., & Tomlinson, C. A. (2012). Teacher educators’ perceptions and use of differentiated instruction practices: An exploratory investigation. *Action in Teacher Education*, 34(4), 309-327. <https://doi.org/10.1080/01626620.2012.717032>
- Stone, J. P. (2013). *Planning for universal design for learning in the early childhood inclusion classroom: A case study* [Unpublished doctoral thesis]. The University of Texas at San Antonio.
- Strogilos, V., Avramidis, E., Voulagka, A., & Tragoulia, E. (2020). Differentiated instruction for students with disabilities in early childhood co-taught classrooms: Types and quality of modifications. *International Journal of Inclusive Education*, 24(4), 443-461. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1466928>
- Tarım, K., & Artut, P. D. (2010). *Gruplarla matematik öğreniyoruz*. Eğitimci Kitap.

- Tezcan, T., & Temel, Z. F. (2023). An investigation of research on differentiated instruction approach in preschool education between 2005-2022. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi*, 7(4), 998-1021. <https://doi.org/10.29329/tayjournal.2023.610.12>
- Tomlinson, C. A. (1999). *The differentiated classroom: Eesponding to the needs of all learners*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. A. (2017). Differentiated instruction. *Fundamentals of Gifted Education* (ss. 279-292). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315639987-26>
- Ünlü, Ö., & Karadaş, Y. (2023). Challenges faced by gifted students in the school environment and proposed solutions. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2023(21), 1032-1071. <https://doi.org/10.46778/goputeb.1336214>
- Wackerle-Hollman, A., Spencer, T. D., Artman-Meeker, K., Spencer Kelley, E., Durán, L., & Foster, M. E. (2021). Multi-tiered system of supports in early childhood: Identifying gaps, considerations for application, and solutions. *Early Childhood Research Quarterly*, 56, 201-212. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2021.03.010>
- Westwood, P. (2001). Differentiation' as a strategy for inclusive classroom practice: Some difficulties identified. *Australian Journal of Learning Disabilities*, 6(1), 5-11. <https://doi.org/10.1080/19404150109546651>
- Wu, S. C., & Chang, Y. L. (2015). Advancing kindergarten teachers' knowledge and capabilities of differentiated instruction associated with implementation of thematic integrated curriculum. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 177, 246-250. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.404>
- Yılmaz-Atman, B. (2023). *Kapsayıcı okul öncesi sınıfların özellikleri ve öğretimsel uyarlamalar* (B. Yılmaz Atman, Ed.; 1.Baskı). Nobel.